

Putinove reformy: Změna ústavy pro bezpečí a suverenitu Ruska, zvýšení porodnosti a obrana tradiční rodiny

- CZ24 News | 1. února 2020

RUSKO: PETR AKOPOV analyzuje hlavní části přelomového Putina poselství ruskému lidu, jež se u nás jako obvykle stalo okamžitě soustem protiruské propagandy, aniž bychom se z něho dověděli cokoli podstatného

Letošní prezidentovo poselství bylo obzvláště významné. Vladimír Putin označil rok 2020 v mnoha ohledech za mezník. Vstupu do třetího desetiletí 21. století znamená přechod Ruska na nový politický model. Reforma je předurčena prezidentovými dvacetiletými zkušenostmi z vedení země s hlavními cíli: vnitřní harmonie silné velmoci a zajištění vysoké životní úrovně.

Vladimír Putin nezklamal – dohady o obsahu poselství se znovu ukázaly být lichými. Prezidentovo vystoupení obsahovalo dvě části – sociálně ekonomickou a ústavně politickou. A pokud se přece splnily některé dohady ohledně první, v případě druhé přišlo překvapení. Nicméně šlo o překvapení, které šlo předvídat jak ze strany Putina, tak i z logiky vývoje Ruska.

Rodina

V popředí se objevil klíčový demografický problém – protože „osud Ruska a jeho historická perspektiva závisejí na tom, kolik nás bude“. A nejde jen o počet obyvatel, ale také o důstojnost, bohatství a hodnoty ruských občanů – přítomných i budoucích. Proto Putin hovořil o konkrétních opatřeních k podpoře porodnosti a také rodinných hodnot – o tom, jak je důležité, aby nové generace „vzaly v úvahu skutečné hodnoty rodiny s více dětmi“:

„Skutečnost, že rodina znamená lásku, štěstí, radost z mateřství a otcovství, že rodina představuje silná mezigenerační pouta, kde úcta ke starším a péče o děti vždy tvořily jednotu, dávala pocit jistoty, bezpečí a spolehlivosti.“

Nová opatření na podporu rodin s nízkými příjmy budou stimulovat narození nejen druhého, ale už prvního dítěte prostřednictvím jednorázového mateřského příspěvku. A rovněž zavedením měsíčních dávek pro děti od tří do sedmi let. Zachovává se rovněž „prémie“ za narození třetího dítěte – odepsáním části hypotečního úvěru.

Spolehlivý štít a vnitřní přizpůsobivost

Putin opět označil zachování a rozmnožení ruského lidu za nejvyšší národní prioritu – především z tohoto hlediska vyzval pečlivě vážit každý krok, každý nový zákon a program.

A to se týká jak specifických oblastí života, tak ustrojení ruského státu a společnosti jako takové. Proto prezident podrobně hovořil o vzdělávání a zdravotnictví, proto navrhl konkrétní opatření a inovace. Druhá část projevu, která se týkala ústavní reformy, byla ve skutečnosti zcela podmíněna hlavním cílem – udržení a zvyšování ruské populace. Problémy řízení státu se Putin zabývá již dvacet let. Nyní se rozhodl zahájit novou etapu reformy politického systému Ruska s využitím všech zkušeností z celého postsovětského období.

Ovšem nejen postsovětského – není náhodou, že při vysvětlování významu ústavní reformy a smyslu diskuse o změnách základního zákona připomněl rozpad SSSR:

„Otevřením této diskuse bych jí rád dal určitý směr, nebo alespoň ukázal, jakým výzvám čelíme. Nesmíme zapomenout, co se dělo s naší zemí po roce 1991. Po rozpadu Sovětského svazu nám zůstaly původní ambice, a samozřejmě také kolosální potenciál: lidský, intelektuální, zdrojový, územní, kulturní, historický atd. Ale objevily se také hrozby, přičemž hrozby takového rozsahu, že na ně tehdy nikdo ani nepomyslel. A bohužel, myslet se na ně v té době mělo.

Proto při dalším budování státu před námi stojí zdánlivě zcela opačné úkoly a jako vodičko nám poslouží hodnoty, které se na první pohled mohou zdát nemístné. Co tím myslím?

Musíme vytvořit systém, který bude silný, spolehlivý, nezranitelný a absolutně stabilní pokud jde o vnější rysy, musí bezpodmínečně zaručovat nezávislost a suverenitu Ruska. Současně to musí být systém vnitřně živý, flexibilní, průzračný a aktuální, a co je důležité, musí se měnit v souvislosti s tím, co se děje ve světě okolo nás, a co je ještě důležitější, musí se přizpůsobovat přirozenému vývoji ruské společnosti.

Systém, který zajistí vyměnitelnost politiků ve vládě, nebo těch, kteří zaujímají vysoké postavení v ostatních oblastech státní správy. Taková možnost výměny je nezbytnou podmínkou progresivního rozvoje společnosti, nikoli neomylného, ale stabilního rozvoje, při němž hlavní věc zůstává neotřesitelná – národní zájem Ruska.“

Prezident si uvědomuje, že navzdory turbulenci mezinárodních vztahů se vojenské a geopolitické pozice Ruska posilují – díky vlastní strategii a také díky skutečnosti, že samotný vítr historie duje do ruských plachet, nebo proti ruským soupeřům. To ovšem neznamená, že se Putin přestane zabývat geopolitikou – ale znamená to, že je přesvědčen o nezranitelnosti Ruska ve hře, která se odehrává na světové šachovnici.

„Chci poprvé zdůraznit, poprvé v historii existence jaderných raketových zbraní, včetně sovětského období a novější doby, že už nikoho nedoháníme, ale naopak, ostatní vedoucí státy světa teprve musí sestrojit zbraně, které Rusko již nyní vlastní.

Obranyschopnost země byla zajištěna na desetiletí dopředu, i když nemůžeme usnout na vavřínech, ale pečlivě sledovat a analyzovat, co se v této oblasti děje ve světě, vyvíjet bojové komplexy a systémy budoucích generací. A to také děláme.“

Vnější obranný štít by však měl být kombinován s vnitřní přizpůsobivostí a připraveností ke změnám a reformám, je třeba neustále hledat způsoby harmonizace vztahů ve společnosti a přizpůsobovat tomu politický systém.

„Spolehlivá branná připravenost vytváří základ progresivního, mírového rozvoje Ruska, umožňuje nám dělat mnohem více pro řešení nejnaléhavějších vnitřních záležitostí, zaměřit se na hospodářský a sociální růst všech našich regionů v zájmu lidí, protože velikost Ruska je neoddělitelná od důstojného života každého občana.“

Stát musí být spolehlivým obráncem zájmů ruského lidu navenek a umným organizátorem jeho důstojného života ve vlastní zemi: *„V této harmonii silné velmoci a vysoké životní úrovně lidí je jediný spolehlivý základ naší budoucnosti.“*

Reforma ústavy

Prezident navrhl několik směrů ústavních změn, které mohou být po jejich posouzení parlamentem a

společností schváleny lidovým hlasováním – byť formálně stačí jejich přijetí pouze Federálním shromážděním.

Putin připomněl, že suverenita ruského státu a národa musí být bezpodmínečná. Sem směřují dvě hlavní novely ústavního zákona. První a nejdůležitější je prioritou ruské ústavy:

„To doslova znamená následující: požadavky mezinárodního práva a smluv, stejně jako rozhodnutí mezinárodních orgánů, mohou působit na území Ruska pouze v těch ustanoveních, která neznamenaají omezení práv a svobod ruských občanů a nejsou v rozporu s naší ústavou.“

Druhý návrh se týká pokračování politiky, s níž Putin začal v roce 2012 – nyní půjde o stanovení závazných ústavních nároků na lidi, kteří zastávají kriticky důležité funkce pro zajištění bezpečnosti a suverenity země. Počínaje prezidentem, federálními ministry a poslanci, guvernéry a soudci konče – nejenže nesmějí mít cizí státní občanství, ale ani povolení k pobytu nebo jiný dokument, který by jim umožňoval trvalý pobyt na území jiného státu. Kromě toho prezidentský kandidát nebude smět mít podobné dokumenty ani z minulosti a bude muset prokázat, že trvale žije v Rusku nejméně po dobu 25 let.

Putinovo vysvětlení je naprosto jasné:

„Smysl poslání státní služby spočívá ve službě Rusku, a ten, kdo se pro tuto cestu rozhodne, musí být nejprve rozhodnut, že spojí svůj život s Ruskem, s naším národem, a ne jinak, bez jakýchkoli pŕltónů a výjimek.“

Přičemž lidé, kteří pracují ve vládě, nesmějí být sluhové dvou pánů, dvojí loajality, a nesmí mít možnost postavit se mimo vši kontrolu a proměnit se v tyrany nebo zkorumpované vládce. K tomu je nutná reforma systému kontroly a protiváhy přímo uvnitř vlády.

Jde o tři hlavní oblasti. Za prvé vertikální strukturu moci. Dosud se podařilo částečně integrovat regionální vlády do sjednocené logiky manažerského rozhodování, ale obecní zastupitelství nadále zůstala formálně samostatná. To vede k systémovým selháním – a Putin navrhl, jak z toho ven:

„Mnohokrát jsem připomínal, jaké problémy ve školství, zdravotnictví a dalších oblastech vedou k rozkolu mezi státní a obecní úrovní vlády. A takový nesoulad, spleťtost pravomocí se primárně dotýká každého občana.“

Práva, možnosti a záruky stanovené zákonem pro všechny občany jsou v různých regionech a obcích zabezpečovány odlišně. To je z principu nespravedlivé a představuje to přímou hrozbu pro naši společnost a územní integritu.

Považuji za nezbytné upevnit v ústavě zásady jednotného systému veřejné moci a vybudovat účinnou spolupráci mezi státními a obecními orgány. Přičemž pravomoci a reálné možnosti místní samosprávy – úrovně vlády nejbližší k lidem – mají být rozšířeny a posíleny“.

Tedy rozšířit pravomoci místní samosprávy, která by se měla stát plnohodnotnou místní vládou, a integrovat ji do jednotného vládního systému celé země. Není to obnovení mocenské vertikály Sovětů, jako tomu bylo za SSSR, kdy existoval sjednocený systém od Moskvy do poslední vesnice, ale naopak nalezení efektivní a účinné konfigurace mocenské vertikály na všech úrovních.

Posílí se i role gubernátorů (krajských hejtmanů) – již nyní jsou součástí federální mocenské vertikály – i místní krajské vlády. Jejich schopnost ovlivňovat federální rozhodnutí se zvýší – zejména upevněním statutu Státní rady, v níž zasedají všechny hlavy krajů:

„Považuji za nezbytné radikálně zvýšit roli gubernátorů při vypracování a přijímání řešení na federální úrovni. Víte, že v roce 2000 byla z mé iniciativy obnovena Státní rada, v níž mají účast hlavy všech krajů. Státní rada v minulosti prokázala svou vysokou efektivitu, její pracovní skupiny poskytují profesionální, komplexní a kvalitní posouzení nejdůležitějších otázek pro občany a zemi. Považuji za vhodné ustanovit odpovídající postavení a roli Státní rady v ruské ústavě.“

Druhá nejdůležitější část ústavní novely souvisí se změnami soudnictví a státního zastupitelství. Existují dva hlavní návrhy – regionální prokurátoři by měli být jmenováni po dohodě s Federální radou. To znamená, že bude posílena kontrola federálního centra a bude oslabena závislost státních zastupitelství na regionálním vlivu:

„Dnes jsou jmenováni na základě hlasování krajského zastupitelského sboru ... To může v praxi vést k neformálním závazkům vůči místním radnicím, a tedy k rizikům ztráty objektivitu a nestrannosti ...“

Nemůžeme mít jakési demo-pojetí zákonů v tom či onom regionu, což znamená, že státní zástupce je svrchovaný nejvyšší orgán, který bdí nad dodržováním zákonů bez ohledu na regionální podmínky.

Větší nezávislost státního zastupitelství na místních vládách je v zájmu občanů, bez ohledu na to, k jakému regionu přísluší.“

Bude posílena role Ústavního soudu, který dostane možnost prověřit na žádost prezidenta ústavnost zákonů přijatých parlamentem ještě předtím, než je hlava státu podepíše. Je také možné, že Ústavní soud bude oprávněn prověřovat nejen zákony, ale i další právní akty orgánů státní správy, zda jsou v souladu s ústavou, a to nejen na federální, ale i na krajské úrovni.

Současně se objeví nová forma kontroly činnosti Ústavního soudu – a také Nejvyššího soudu. Putin navrhl zmocnit Federální radu k odvolání soudců Ústavního a Nejvyššího soudu „pokud se dopustí přestupků hanobících čest a důstojnost, jakož i v ostatních případech stanovených federálním ústavním zákonem, při nichž je nemožné, aby si daná osoba uchovala status soudce.“ Dít se to bude na návrh prezidenta.

Silná prezidentská republika

Federální rada bude mít také možnost konzultovat s prezidentem jmenování hlav federálních silových orgánů – to už se však týká třetí části Putinových návrhů. Nejvýznamnější a nejvíce diskutované jsou ty, které se týkají účasti parlamentu na sestavování vlády.

Rusko se nestane parlamentní republikou – Putin konkrétně vysvětlil, co chápe každý s rozumem v hlavě:

„Naše země se svým rozlehlým územím, složitou národně územní strukturou a řadou kulturních a historických tradic se nemůže normálně rozvíjet, a řeknu to silněji, vůbec stabilně existovat v podobě parlamentní republiky. Rusko musí zůstat silnou prezidentskou republikou.“

Zároveň je však nutné nastolit novou rovnováhu mezi vládními větvemi – neoslabit prezidentskou a výkonnou moc jako celek, ale přitom posílit moc parlamentní. A skrze zastupitelskou moc, také vliv celé společnosti na činnost vlády a mocenské vertikály v jejím celku.

O něčem podobném Putin hovořil, když vysvětloval potřebu konzultací s Federální radou při jmenování velitelů bezpečnostních složek: „Věřím, že tento přístup zajistí, aby práce policejních orgánů a státních zástupců byla transparentnější a společensky odpovědnější.“

„Ruská společnost se stává vyspělejší, odpovědnější a náročnější. Hlavní politické síly země, navzdory všem rozdílům v přístupech k řešení úkolů, jimž čelíme, vycházejí z vlasteneckých pozic a odrážejí zájmy svých voličů.

Navíc téměř všechny frakce zastoupené ve Státní dumě se domnívají, že Federální shromáždění je připraveno převzít větší odpovědnost za sestavování vlády ...

A pokud převezmou velkou zodpovědnost za sestavení vlády, znamená to převzít také větší odpovědnost za politiky, kteří v této vládě zasedají.“

Putin proto navrhl změnit postup při sestavování kabinetu ministrů: nyní bude Státní дума schvalovat nejen předsedu vlády, ale také místopředsedy a ministry. Ty bude premiér a prezident nebude moci odmítnout ministry schválené parlamentem. To však neznamena, že prezident je nebude moci odvolat v souvislosti se ztrátou důvěry.

Taková účast parlamentu na sestavování vlády zvýší roli zákonodárního sboru – a zároveň posílí vládu tak, že její ministři budou odpovědní nejen prezidentovi a předsedovi vlády, ale také poslancům.

Vladimír Putin nazval navrhované změny „velmi závažnými změnami politického systému“, které považuje za důvodné „s ohledem na vyspělost našich hlavních politických a stranických uskupení a autoritu občanské společnosti“. Rozhodl se k nim přistoupit už teď, nikoli až při jeho odchodu z prezidentského úřadu v roce 2024.

Po roce 2024 zůstane Vladimír Putin národním vůdcem – je však pro něho důležité, aby politický systém země byl spolehlivý a vyvážený a dokázal upravovat své mechanismy. Aby dokázal pracovat jak s Putinovou účastí a dohledem, tak bez něho. Putin uvažuje strategicky – na celá desetiletí dopředu, nejen na nejbližší roky.

Nezajímá ho jeho osobní budoucnost, ale vytvoření podmínek pro úspěšný a stabilní rozvoj Ruska, jehož základem bude harmonie silné velmoci a spokojenosti všech, kteří milují svou vlast.